

Dokumentation av ”Lantraser i framtiden”

Seminarium 6 september

Den 6 september 2016 hölls ett seminarium med tema lantraser på Slottsskogens djurpark. Deltog gjorde Jordbruksverket, lantrasföreningar, djurparker, friluftsmuseum och forskare.

Syftet med seminariet var att diskutera hur berörda aktörer kan samarbeta för att uppnå bästa resultat kring de åtgärder som behövs för att bevara de svenska lantraserna i framtiden.

Denna dokumentation har som ambition att sammanfatta huvuddelen av diskussionerna, och tanken är att den kan användas som underlag för fortsatta diskussioner.

Kort sammanfattning:

Dagens diskussioner visade på att det finns en samsyn kring vilket budskap som bör förmedlas och vilka insatser som kan behövas för att nå målen kring husdjursgenetiska resurser. En central del är att det måste skapas förutsättningar för långsiktigt hållande av raserna, t.ex. genom långsiktighet i bidrag. Tydligt var också att det önskades en central samordning av, och informationsförmedling mellan, berörda parter i det breda arbete som pågår kring lantraser.

Jordbruksverket tog med sig några av de frågeställningar som dök upp för att undersöka dessa närmre - bland annat om möjligheterna till ett nyhetsbrev, om en nationell trycksak kan produceras samt om länsstyrelsernas register över lantraser som hålls av organisationer med tillstånd för offentlig förevisning kan förbättras i flera av länen. Slottsskogen följer upp dessa frågor och förmedlar information till deltagare på detta seminarium.

Dagens tyder också på att det finns ett behov av att kontinuerligt träffas för att utbyta erfarenheter. Slottsskogens djurpark har därför ambitionen att bjuda till ett nytt seminarium i framtiden.

Slottsskogens förhoppning är att dagen ledde till att nya kontakter knöts och att inspiration till samarbetsmöjligheter föddes.

SAMMANFATTNING AV FÖREDRAGEN

Efter en inledande presentation av Slottsskogens verksamhet och deras arbete med lantraser presenterade Jordbruksverket den reviderade nationella handlingsplanen "Bevara, nyttja, utveckla 2016-2020".

Handlingsplanen finns att ladda ner på:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/bevara-nyttja-och-utveckla.html>.

Eva-Marie Stålhammar, Jordbruksverket

Eva-Marie berättade om hur revideringen av handlingsplanen skett och vad som gjorts sedan handlingsplanens första version gavs ut (år 2010). Som exempel nämns att det skett genetisk karaktärisering, examensarbeten och avelsplaner för flera raser har tagits fram.

Handlingsplanen har gjorts mer tilltalande rent layout-mässigt, och faktarutor har förbättrats.

Inför revideringen har en så kallad SWOT-analys gjorts tillsammans med den referensgrupp som finns knuten till Jordbruksverket. Styrkor, svagheter, möjligheter och hot har analyserats. Som styrka nämns att det finns aktiva rasföreningar och god tillgång på marker att nyttja. Som svaghet anges att många tamdjursägare och "eldsjälar" är äldre och att det finns ett rekryteringsproblem, samt att det finns små ekonomiska resurser att arbeta med. Möjligheter är att det går att väcka ett intresse för lantraser genom att göra en marknadsföring i sitt sammanhang. Hoten är bland annat låg kunskap hos brukare och andra berörda.

Eva- Marie betonar att liknande arbete pågår runt om i världen och detta är alltså inte en fråga för endast Sverige.

Göte Frid, Jordbruksverket

Göte redogjorde för hur handlingsplanen ska kunna användas som ett redskap för att uppnå målen kring att säkerställa våra husdjursgenetiska resurser.

Några punkter i handlingsplanen lyfts fram och dessa handlar i korthet om;

- att beskriva seder och bruk (punkt 2)
- samla, lagra och tillgängliggöra information (punkt 3)
- inventera vilka djur som finns på andra ställen än enskilda tamdjursägare (punkt 6)
- djurhälsoprogram för icke-kommersiella raser bör tas fram (punkt 13)
- skapa efterfrågan (punkt 15)
- öka informationsspridningen (punkt 16)
- sammanställa information och sprida denna (punkt 18)

Andrea Petitt och Camilla Eriksson, Uppsala universitet/forskningsprojekt Fjällko

Andrea och Camilla berättar om forskningsprojektet "Fjällko" som har en socioekonomisk inriktning. De undersöker varför man väljer att hålla lantraser (eg fjällko) och vad det innebär för brukaren. Vad driver brukaren? Vilka utmaningar finns? osv. De efterlyser kontakt med brukare som vill delge sin bild.

DISKUSSIONER FRÅN WORKSHOP

En workshop hölls under dagen och de frågeställningar som diskuterades var:

- Hur formulerar vi budskapet för att öka/väcka engagemanget?
- Hur kan olika berörda parter samarbeta? **Konkreta förslag** på lämpliga aktiviteter/informationsinsatser.
- Roll- och ansvarsfördelning.
- Hur kan vi kvalitetssäkra informationen?
- Behövs mer kontinuerlig kontakt mellan olika parter? Vilka och hur?
- Pågående projekt som kan skalas upp och involvera fler?
- Bättre nätverk mellan forskare, brukare + informationsspridare. Hur?
- Studenter som gör examensarbeten – vilka ämnen?
- Utmaningar i det långsiktiga avels- och hälsoarbetet?

Nedan följer en sammanfattning av det som grupperna diskuterat:

Hur formulerar vi budskapet för att öka/väcka engagemanget?

Flertalet grupper framhöll att själva hotbilden ska kommuniceras, **men** att det är viktigt att vi förmedlar brukandet och mervärdena med lantraser. Det vill säga öppna landskap, matfrågan och hälsoaspekten, kultur och historia, samt att visa på skillnaden på brukandet av lantraser jämfört med traditionell köttindustri (tex lantraserna kan vi föda upp på naturens resurser = hållbart).

Flera grupper menade också att det var viktigt att arbeta med att återge en verklig bild av djurhållningen så att den inte, medvetet eller omedvetet, romantiseras.

Att anpassa informationens innehåll, språk och formspråk efter målgruppen lyftes som grundläggande men också viktigt.

Andra saker som nämndes var att det var viktigt att ge information i ett tidigt skede, dvs fram för allt till barn, gärna ur ett matperspektiv.

Vidare ansågs rasbegrepp, samt att vi måste behålla kunskapen och beredskapen att bygga upp genetisk resurs, angeläget att öka medvetenheten om.

I sammanhanget att sprida information nämndes att sociala medier kan användas mer som fönster utåt och även om möjligt TV som kanal.

Hur kan olika berörda parter samarbeta?

Flera grupper ansåg att det behövs en gemensam trycksak som är kortfattad, övergripande, har ett tydligt budskap och en lockande layout. Grundfakta kan vara det samma, men den bör uppdateras med tex hotstatus varje år. En sådan trycksak ska kunna användas av tamdjursägare, rasföreningar och olika informationsspridande organisationer (tex djurparker och friluftsmuseum). Med en gemensam broschyr som har ett tydligt budskap och som används av flera aktörer blir genomslagskraften större. Dessutom sker en viss kvalitetssäkring av informationen och det är också resurssparande då inte alla behöver ta fram sitt eget material.

Det framkom att Jordbruksverket har ett häfte som är nyligen framtagen. Under mötet bestämdes att de ska skicka ut den till de som var intresserade och adresser dtill intresserade togs upp.

Fler grupper nämnde användandet av bilder som en samarbetsmöjlighet. Flera undrar om man kan tänka sig någon form av bildbank. Ansvar för en sådan bildbank diskuteras dock inte vidare på mötet.

Konkreta förslag på aktiviteter som kan uppmärksamma lantraserna är;

- Tamdjursägare/rasföreningar kommer till djurparkerna/museum för att visa upp sina djur, tex klippa gräset med häst eller medverka vid olika typer temadagar. Här tas dock smittorisen upp som ett hinder och ett alternativ är att ägare/föreningar kommer på besök men att de använder parkens djur. Djurparker föreslås kunna samarbeta kring gemensamma temadagar. Konkret exempel på temadag är att anordna "skördefest". Det nämns också att rasföreningar bör närvara vid hembygdsdagar så ofta de kan men att det är tidskrävande och att det ställer stora krav på enskilda personer.
- Tamdjursägare/rasföreningar kommer och föreläser.
- Tamdjursägare kommer till parken/museet och håller kurser i tamdjursskötsel och självhushållning.
- Djur visas på andra platser i kommunen, t.ex. genom att de betar olika delar av staden (måste vara en "tillåtande" länsstyrelse för att detta ska fungera).

Några grupper lyfter att produkterna från lantraserna måste förmedlas på ett bättre sätt, tex att produkterna måste marknadsföras i ett större sammanhang (hälso- och miljöaspekt) och att det måste ske i samarbete med olika aktörer. I tillägg måste det vara lätt att få tag i dessa produkter och detta kan ske genom samarbeten. Konkreta förslag är att skapa "Lantraskassen" (etisk, hälsosam, miljövänlig) eller att erbjuda prenumerationer på kött, ägg,

mjök. Man kan arbeta för att handlare lämnar utrymme för dessa produkter i sitt sortiment. Frågan om djurparker kan rekommendera gårdar i sin närhet uppkommer också.

I sammanhanget nämns också att det är en stor utmaning för brukaren idag då de måste vara mångsysslare; djurägare, matförädlare, marknadsförare mm. Här kan ett samarbete mellan familjer/personer behöva utvecklas för en hållbar djurhållning.

Någon grupp menar att djurparker inte så viktiga som genbank men som en viktig informationskanal. Djurparker nämns också som betydelsefulla för att arbeta med barns inställning till husdjur och hållandet av dem.

Någon grupp nämnde att samarbete mellan djurparker och rasföreningarna fungerar mycket olika och det kan vara svårt att få svar på ras- och avelsfrågor från några föreningar. Det nämns också att motsättningar inom föreningarna är ett hot mot bevarandet.

Friluftsmuseum har en policy om levande samlingar i vilken det finns riktlinjer för deras arbete med lantraser. Det kan vara av intresse för övriga parter att ta del av denna. Inom föreningen för friluftsmuseum finns en speciell "djurgrupp". Det konstateras att friluftsmuseum och djurparker kan delta på varandras konferenser/utbildningar i större utsträckning än vad som sker idag för att dela erfarenheter och kunskap.

Roll- och ansvarsfördelning

Diskussion om ansvarsfördelning uppkommer vid flera tillfällen under dagen och samtliga grupper anser att det behövs en aktör som har en central samordnande roll.

Ansvar att driva lantrasfrågan framåt ligger på många olika parter och vem som helst kan därmed också initiera en aktion, men i dagsläget är det svårt att ha koll på vad andra parter gör och därmed blir vägen framåt svårmanövrerad. En sammanordnad roll borde därför finnas med ansvar att se till att information sprid mellan berörda parter. En lösning är att skapa någon form av nyhetsbrev/tidning där forskare, genbank, brukare och informationsspridare kan skicka in vad som är på gång och att detta sprids. Jordbruksverket ser att de kanske kan ha en sådan roll och de tar med sig frågan hem till nästa möte, men lyfter också möjligheten att någon från rasföreningarna mot ersättning får den rollen. Då det finns ett gott samarbete mellan de olika hästföreningarna så lovar representant från Ardennerföreningen att kolla om sådant intresse finns hos någon av dem.

Flera deltagare anser att det ligger på Jordbruksverkets ansvar att stötta rasföreningarna bättre. När det kommer till ansvaret att förmedla information till och stimulera länsstyrelser/kommuner anser många också att ansvaret bör ligga på Jordbruksverket då anser att det är orimligt att en mindre organisationer med ideella resurser ska ha en sådan roll. Jordbruksverket tar med sig frågan till referensgruppen.

Det uttalas också att föreningarnas engagemang är skört. Det långsiktiga arbetet kan inte ligga på enskilda eldsjälur, utan måste ligga på myndigheter som på så vis skapar förutsättningar för det långsiktiga kontinuerliga arbetet.

Hur kvalitetssäkrar vi informationen?

Här föreslås utbildningar för Djurparksföreningens medlemmar, friluftsmuseum och brukare. Jordbruksverket kan om de blir inbjudna medverka vid konferenser och utbildningar.

Om en större gemensam faktabas (tex webbplats) fanns kunde man välja (eller till och med förbinda sig) att använda detta. En gemensam webbplats anges också som en åtgärd i handlingsplanen men det framgår inte vem som skulle kunna ansvara för en sådan webbplats, och det ges heller inga konkreta förslag under mötet. Jordbruksverket nämns dock vid upprepade tillfällen som den part som bör ha en samordnande roll.

Behövs mer kontinuerlig kontakt mellan olika parter?

Om ett fungerande nyhetsbrev/tidning (se under "roll- och ansvarsfördelning") fanns skulle den fylla en viktig funktion i detta avseende, men majoriteten av deltagarna anser att kontinuerliga möten behövs för avstämning och erfarenhetsutbyte.

Forskning och examensarbeten

Flera grupper framhåller att det är viktigt att den forskning som görs kommer utifrån de behov som brukarna ser finns. Ett exempel är den genetiska karaktärisering av höns och får som utförts.

Enligt handlingsplanen finns det ett behov av att skapa bättre kontakt mellan forskare och andra aktörer, och en grupp påpekar att det är svårt att hitta publicerade forskningsresultat. Deltagare ställer sig positiva till kontinuerliga träffar med forskare för att kunna föra en dialog om vilken forskning som kan prioriteras samt för att och få ta del av resultat från forskningen.

Om forskning sägs också att den typ av forskning som sker på djurparker behöver vara konkret för att engagera personalen tillräckligt.

Några exempel på lämpliga examensarbeten ges;

- Genetisk analys av Gotlandsstövare och Gotlandskanin.
- Mjölkkvalitet
- Foderpåverkan
- Epigenetiska studier

Eftersom en del ämnen kräver resor eller andra kostnader för att undersöka föreslås att Jordbruksverket kan utlysa stipendium för studenter att söka.

Utmaningar i det långsiktiga avels- och hälsoarbetet?

Ett långsiktigt hållbar avels- och hälsoarbete är primärt för bevarande av våra husdjursgenetiska resurser. Detta är därför en fråga som bör diskuteras ingående. Under

detta seminarium har fokus legat på information- och kommunikationsarbete, men visst utrymme har funnits för diskussioner om avel och hälsa. Dessa diskussioner kan ligga till grund för fortsatta diskussioner på framtida möten.

Det som tas upp som utmaningar för avels- och hälsoarbetet är;

- Vem sätter normen för raserna?
- Semin försvinner. Små besättningar hotas då de inte kan fås dräktiga.
- Svårt att få tag på bra ko-veterinärer.
- Djuren används till annat än de är tänkta för och tappar rasegenskaperna. Brukskörningskurser ska enligt handlingsplanen finnas i hela landet men så är inte fallet, Wången har nu dock startat upp ett sådant.
- Det lyftes frågeställningar kring huruvida djur som inte hålls och visas i sin rätta miljö verkligen bidrog till bevarandet av raserna. Flera menade dock att det inte är begränsade för lantrasernas bevarande utan det primära är resultatet av det gemensamma arbetet. Där man inte kan visa djur i sin "rätta" miljö kan man många gånger kompensera med att sprida kunskap/info om lantrasernas.
- Frågan om att det kan vara svårt att veta var raser/djur finns lyfts. Det framgår också i handlingsplanen att det bör inventeras vart lantraser finns förutom hos enskilda djurägare. För att få koll på de djur som finns hos organisationer som har offentlig förevisning (djurparker, museum, djurgymnasium etc) har ock länsstyrelserna register som bör kunna användas för detta då det är ett krav för alla med tillstånd om offentlig förevisning att årligen redovisa detta till sin länsstyrelse. Det framkommer dock att det i praktiken inte fungerar i alla län. Jordbruksverket följer upp med referensgruppen om det finns möjlighet att länen åtgärdar detta.
- Mer insyn i "VÄXA" behövs. Jordbruksverket svarar att de arbetar på det i dagsläget.
- Svårt att tom veta vilka som ingår i genbank, svårt att samarbeta. Bättre ordning på genbanker önskas. Önskar att detta tas upp på utskottsmötet.
- Högre ersättning för lantraser föreslås att användas som verktyg för att stimulera till att fler håller lantraserna. Jordbruksverket tar med sig frågan hem.

Övergripande kommentarer från workshop:

Det behövs en långsiktighet i hela lantrasfrågan. Idag vet man till exempel inte bidrag från år till år.

Hur påverkar vi de högsta beslutsfattarna som skapar förutsättningarna neråt i leden?